

‘DAT NOEMEN ZE
ANTROPOLOGIE,
MAAR WIJ VINDEN
HET GEWOON
FUCKING FASHION!’

*Interview met Ari Versluis en Ellie
Uytenbroek over Exactitudes*

Twaalf foto's – vier bij drie – van verschillende mensen die er bijna identiek uitzien, in dezelfde houding neergezet tegen een witte achtergrond. Sinds de eerste serie in 1994 neemt *Exactitudes*, de iconische formule van Ari Versluis en Ellie Uyttenbroek, een eigen plaats in binnen de Nederlandse fotografie. Roel Griffioen en Jesse van Winden vragen de makers naar de motieven en ideeën achter deze nog steeds groeiende index van stijlen, subculturen en modeverschijnselen.

Soms lijkt het alsof *Exactitudes* alomtegenwoordig zijn. Wachtend op de trein zie je een serie afgedrukt op een studieboek psychologie dat iemand op het perron staat te lezen. Of je bent op vakantie en stuit op een exemplaar in een Italiaanse krant. *Exactitudes* is een internationaal merk, dat merken Ari Versluis (1961) en Ellie Uyttenbroek (1965) ook wanneer ze in het buitenland voorbijgangers benaderen voor een serie. 'In grote steden is het soms wel beangstigend dat mensen zeggen: "O yes, I know the work"', zegt Versluis. 'Dan denk ik "O, shit..."'. Dan krijg je óf de laag van voren, of ze zeggen gelijk ja.'

1. *Gabbers – Rotterdam 1994* (afb. 1). Met die serie begon het inmiddels tot kolossale proporties uitgegroeide project *Exactitudes* – een samentrekking van *exact* en *attitude*. Al snel werd overgeschaakeld op de formule die we nu als klassiek zijn gaan zien. De veertig close-ups zijn er twaalf geworden, vaak staande portretten tot aan de knie. Verder is het *format* ongewijzigd: mensen die in kleding, kapsel en houding een opmerkelijke verwantschap vertonen, gefotografeerd in een studio tegen een neutrale achtergrond, en vervolgens in een strak raster geplaatst en voorzien van een serienummer, titel en locatie. Na zeventien jaar zijn de titels wat frivoler geworden, en is de geografische reikwijdte vergroot, zo bewijst de laatste serie: *136. Uomo Espresso – Milano 2011*.

Tegenwoordig is *Exactitudes* zelfs met regelmaat op het journaal te zien. Interviews met parlementariërs vinden namelijk vaak plaats voor series die de Tweede Kamer heeft aangekocht. Versluis, lachend: 'Dan is er een interview met Wilders voor onze serie met moslima's. Dat is altijd heel goed. Volgens mij douwen ze hem ervoor.' Uyttenbroek: 'Ik vind het heel erg leuk als het op dat soort plekken hangt, in de politieke sfeer. Dat is weer eens wat anders. Het is leuk hoor, dat rijtje bedrijfscol-

lecties waar we in zitten, maar het mag wel een beetje sexier, het mag wel meer in privécollecties worden opgenomen in plaats van al die ziekenhuizen en zorgverzekeraars.'

Het succes van *Exactitudes* is een vloek en een zegen tegelijk. Om opdrachten zit het koppel nooit verlegen, de ene is nog niet afgerond of de andere dient zich al aan. Of het nu een gemeentebestuur (Rotterdam), een luxe warenhuis (Selfridges in Londen), of een vervoersbedrijf (Thalys) is, allemaal willen ze hetzelfde: een *signature style Exactitudes*. De laatste tijd bezinnen Versluis en Uyttenbroek zich op deze koers, vertelt laatstgenoemde: 'De situatie is nu: u vraagt, wij draaien. De opdrachten zijn tof, die doen we met veel plezier. Maar als je daar een beetje afstand van neemt, dan zie je dat je de laatste vijf jaar alleen maar van dat soort klussen hebt gedaan. Vroeger gingen we met z'n tweeën naar een gabberfeest in een energiehal "want die *scene* mot erop". We zijn gewend geraakt aan een bepaalde manier van werken, van inkomsten. Daarom denken we nu: pas op de plaats, bij de volgende die we maken moet het initiatief van onszelf komen.' In opdracht reeksen maken in Rio de Janeiro en Milaan is leuk, maar als Uyttenbroek televisiebeelden van de rellen in Londen ziet, begint het echt te kriebelen. 'Daar kan je drie kneitergroeie series van maken.'

Op sommige momenten is goed te merken dat Versluis en Uyttenbroek al bijna twee decennia samenwerken. Dan heeft de een ternauwernood een zin uitgesproken of de ander rolt eroverheen met een aansluitende zin. Bijvoorbeeld als ze spreken over de waarde van het isoleren van de modellen tegen de achtergrond van de witte muur. 'Fotografie is een taal van tekens', zegt Versluis. 'In de restruimte rond een geportretteerde bestaan

1. Ari Versluis & Ellie Uyttenbroek, 01. *Gabbers* - Rotterdam 1994, 1994

2. Ari Versluis & Ellie Uyttenbroek, 14. Maroccies-Rotterdam 1997, 1997

normaal gesproken allerlei tekens, terwijl er bij ons door de neutrale achtergrond ruimte is voor meer betekenislagen.' Uyttenbroek: 'Zo kun je personen op een andere manier laten zien, uit de context van een vluchtig straatbeeld.' Versluis neemt het woord weer over: 'Het beeld wordt *gcleand*. Je foto's kunnen gaan over Gare du Nord (waar in 2008 negen series gemaakt zijn, red.), maar het stinkt niet meer. Dat is ook goed, dan heb je minder vooroordelen.' Uyttenbroek: 'Precies. Mensen zien ineens niet meer een zwarte man in een onveilig station. Nee, die zien een kerel in een pak met een stropdas. Kijk er maar eens anders naar, zegt de foto.'

'Mensen vragen soms of de koek nog niet op is', zegt Versluis. 'Maar ik geloof dat niet, het is nooit op, tot je zelf denkt dat het op is. Er valt nog genoeg vast te leggen.' Uyttenbroek vult aan: 'Mensen doen soms alsof we eens iets anders moeten bedenken. Waarom? Moeten we dan twintig plaatjes doen in plaats van twaalf?' Versluis: 'Vijf jaar geleden werden we nog verguisd, nu horen we steeds vaker "maar jullie hebben toch wel doorgezet". Maar in eerste instantie wil je inderdaad niet dat je werk maakt dat door een bedrijf bedoeld is om op een koffiemok te komen. Voor ons is het een methode om naar de wereld te kijken. De wereld vorm te geven, te leren begrijpen volgens een bepaald principe.'

Antropologie?

In elke publicatie over *Exactitudes* valt het woord 'antropologisch'. Volgens Uyttenbroek klopt de term wel, maar is het 'wel een beetje een museumwoord'. Over hun aandacht voor de manier waarop bijvoorbeeld oude Marokkaanse mannetjes zich kleden zegt ze later: 'Dat wordt als antropologisch gezien, maar wij vinden het gewoon *fucking fashion!*' Versluis: 'We doen het nooit bewust om geschiedenis te documenteren, we doen het omdat we geïnteresseerd zijn in hoe iemand eruit ziet, en dat we dat wel kick vinden. Het is niet de bedoeling om een volledig beeld te maken.'

Het maken van een sluitende index van de maatschappij is dus niet de inzet. Tegelijk worden sommige series gemaakt omdat Uyttenbroek en Versluis ook geen opzichtige 'gaten willen laten vallen in het geschiedkundige verhaal'. Daarom moeten ook de moeilijk portretteerbare groepen op de plaat worden vastgelegd. Moslims zijn in de regel moeilijk voor de camera te krijgen, vanwege de taalbarrière maar ook uit angst voor stigmatisering.

De serie van Turkse vrouwen in lange jeansjassen (128. *Brigade - Rotterdam 2010*) heeft drie jaar op voltooiing gewacht (afb 5). De afwezigheid van de serie binnen het geheel was echter onaanvaardbaar. Uyttenbroek: 'Dat 'ie er niet in zat, dat klopte niet.'

Een andere gemeenplaats in besprekingen van *Exactitudes* is dat het in de traditie van August Sander en van de objectieve fotografie staat. Inderdaad was de zogenaamde Duitse School erg 'heet' toen Ari Versluis fotografie studeerde. De 'Becher-tjes' leerden zijn generatie de wereld 'te archiveren', zegt hij. Maar naast August Sander en Bernd en Hilla Becher zijn er volgens hem ook minder voor de hand liggende inspiratiebronnen, zoals de legendarische Nederlandse straatfotograaf Ed van der Elsen. De foto's van Van der Elsen lijken 'uit het leven gegrepen', dat waardeert Versluis. Sanders praktijk om gewone mensen in beeld te brengen spreekt hem meer aan dan diens encyclopedische ambitie om de mensheid te boekstaven. 'Dat is misschien mijn *working class* achtergrond. Ik heb nooit interesse gehad voor beroemdheden, maar wel voor de gewone mensen die je ziet op straat.' Uyttenbroek: 'Het tijdschrift *i-D* heeft ons erg geïnspireerd in de verheerlijking van het straatbeeld, in plaats van de catwalk.' Anderzijds, zegt ze, is gewone mensen fotograferen al 'uitentreuren' gedaan. 'Op een heel vervelende manier, zo recht voor je raap. Het mag allemaal lelijk zijn, met hangende lichaamsdelen. Dat verwijt krijgen wij ook wel eens, maar daar hebben we nooit naar gestreefd. Wij hebben de mensen alleen ijsig archiverend geportretteerd.'

Een overeenkomst met het werk van Sander is het smeden van archetypes. Versluis en Uyttenbroek construeren in hun hoofd een archetype op basis van al die losse impressies die ze op straat opdoen. Als zo'n archetype geformeerd is in de hoofden van de twee archivisten, worden er op straat mensen gezocht die in meer of mindere mate aan dat geconstrueerde beeld beantwoorden. 'Dan vragen we of we een foto van ze mogen maken, omdat we bezig zijn met een project over stijl en identiteit. Dat we iemand goed gekleed vinden, omdat hij een goede taal spreekt met zijn kleren, omdat wij die taal begrijpen.' Dat blijkt een belangrijk criterium om een zekere stijl te portretteren. Versluis: 'Iets is waard gefotografeerd te worden als het in ieder geval de trend voorbij is, als het daadwerkelijk betekenis heeft gekregen. Dat een kledingstuk, op een manier dat je het kan analyseren, iets vertelt over

3. Ari Versluis & Ellie Uyttenbroek, 99. *Neighbours* - Rotterdam 2008, 2008

4. Ari Versluis & Ellie Uyttenbroek, *111. Gitanes - Paris 2008*, 2008

5. Ari Versluis & Ellie Uyttenbroek, 128. *Brigade* - Rotterdam 2010, 2010

een persoon. Dat er tot in detail gecommuniceerd wordt. Sommigen hebben wel een gedeelte aan, maar niet het hele verhaal.'

Het uiterlijk kan dus gezien worden als een vorm van communicatie, in een taal die voor de goede verstaander kenbaar is, met een bepaald idioom en een grammatica. Dat die taal, en daarmee hun werk, over identiteit gaat, staat voor Versluis en Uyttenbroek als een paal boven water. Wat *Exactitudes* precies over identiteit zegt, is echter niet makkelijk uiteen te zetten. Het gaat over individualiteit, maar ook over groepsidentiteit. 'In de tijd van mijn ouders was alles vastgeklonken in zuilen', zegt Versluis. 'Wij zijn de eerste generatie die alles zelf moest beslissen. Wie ben ik? Wat draag ik?' Tegelijk leggen de *Exactitudes*-series bloot dat er, ondanks de sociale mobiliteit en de keuzevrijheid in de huidige maatschappij, toch nog 'stammen' lijken te zijn. Hipsters die allemaal hetzelfde uniform dragen. Carrièremoeders met hetzelfde sjaaltje om. Versluis: 'Dat is het goede aan kunst, het moet vragen stellen over wat identiteit dan wel is. Dat is het spiegelen dat in ons werk zit: je kijkt naar de Ander, maar ondertussen denk je over jezelf na. Wie ben ik dan? Hoe verhoud ik mij tot die Ander? Dat is waarschijnlijk het identiteitsvraagstuk.'

Geënceneerde fotografie

Versluis en Uyttenbroek 'lezen' niet alleen hoe een individu zijn identiteit communiceert, ze 'schrijven' ook mee aan verschillende groepsidentiteiten. Voor de witte wand in de studio worden de geselecteerden nog verder naar een type gemodelleerd. Pose en gezichtsuitdrukking worden zorgvuldig door Versluis en Uyttenbroek geregisseerd, en in sommige gevallen krijgen de modellen instructies over de kleding die ze mee moeten nemen.

Het geënceneerde element is ook belangrijk, denkt Versluis: 'Het is een Rotterdamse traditie, geënceneerde fotografie. Isoleren, van de straat trekken, in de studio rustig bekijken. Daar komt het esthetische ook weer om de hoek kijken.' Inderdaad, zegt Uyttenbroek: 'In de encenering zoek je naar je eigen esthetiek. Ik kijk liever naar een foto van iemand met een esthetisch oog die mensen portretteert dan naar zomaar de eerste de beste antropoloog die een statief opzet.' Uyttenbroek vervolgt: 'In de tijd van August Sander was identiteit meer afhankelijk van je beroep dan nu. Hoewel, als we morgen series maken van grafisch vormgevers,

architecten, en IT'ers, en we laten titels achterwege, kan iedereen ze toch aanwijzen. Dat is een andere vorm van beroepsmatige identiteit. Maar ons werk gaat veel meer over de persoonlijke kledingkeuze.'

Fotografie is sinds haar uitvinding gebruikt voor grootschalige indexerende studies van de mensheid. Op het eerste gezicht lijkt *Exactitudes* als monolithisch, volkomen eenduidig project naadloos in deze traditie te passen. Nader bekeken is het echter geen voorgeprogrammeerd artistiek concept, maar een recept waarin talloze invloeden en ingrediënten zijn samengebracht. Modefotografie, straatfotografie, objectieve fotografie, geënceneerde fotografie, van al deze tradities en scholen is een residu in het project van Versluis en Uyttenbroek terechtgekomen. Daardoor staat *Exactitudes* een veelvoud aan mogelijke interpretaties toe – interpretaties die bovendien soms tegenstrijdig zijn. Uyttenbroek: 'Misschien dat het daarom zo populair is, omdat mensen wel voelen dat het niet puur is wat ze denken dat het is.'